

Városlakók a királyi család szolgálatában

A királyi udvarhoz tartozva kapcsolatba kerülni az uralkodócsaláddal vagy annak valamely tagjával – olyan lehetőség volt ez, amely csak keveseknek adatott meg az Árpádok Magyarországon. Ha a dolog mégis megtörtént valakivel, s az illető képesnek bizonyult hasznos szolgálatokkal megkedveltetni magát az udvarban, akkor bizonyos lehetett abban, hogy fáradozásainak jutalma nem marad el. Szinte nincs olyan rétege az Árpád-kor társadalmának, amelynek tagjaival kapcsolatban ne lenne idézhető néhány példa erre vonatkozóan. A kor előkelő születéssel – és többnyire ahhoz illően nagy magánvagyonnal – rendelkező tradicionális nemessége előtt a királyi udvar magától értetődően nyitva állt: fiaik gyakorta a királyi család gyermekeivel együtt nevelkedtek,¹ s bár a közös gyermekkor nehezen túlbecsülhető módon befolyásolhatta a későbbi karrier alakulását, az előkelő származás esetükben sem tette mellőzhetővé az egyéni kiválóság bizonyítását.² Éppen ez utóbbi tényező tette lehetővé, hogy a jóval szerényebb társadalmi környezetből érkezők némelyike szintén udvari karriert fusson be: jól ismert példája a *homo novus*ok ezen típusának a kisbirtokos királyi szervienseből V. István, majd IV. László szolgálatában az ország bárói közé emelkedvén rövid ideig még a nádori méltóságot is viselő, s eközben tekintélyes birtokállományt felhalmozó Bástély nembéli Rénoldnak – a Rozgonyiak ősének – életútja.³ Az udvari szolgálat az egyházi pályára lépők előrelépésében is szerephez jutott. Elegendő talán ezzel kapcsolatban csupán arra utalni, hogy a 13. század 14 esztergomi érseke közül 11 esetében van tuda-

1 Mint pl. Tomaj nembéli Dénes (1235: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. [= CDES] I–II. Ed. Richard Marsina. Bratislavae, 1971–1987., II. 3.) vagy Osl nembéli Herbord (1248: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. [= CDCr] II–XV. Collegit et digessit Tade Smičiklas. Zagrabiae, 1904–1934., IV. 352.) a későbbi IV. Bélával.

2 IV. Béla Geregye nembéli Pál számára 1249-ben kiállított oklevelében olvassuk: „diversa virtutum suarum insignia postulent ex condigno, ut non solum ex genere suo, verum etiam ex bonorum operum magnanimitate inter primos et precipuos regni nostri numeretur” (CDCr IV. 382–383.), az ott közölt szöveg helyes olvasatához azonban ld. még *Karácsonyi János*: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Bp. 1995. 462. (3. sz. jegyzet).

3 *Pór Antal*: Rénold nádor és ivadéka. Turul 7(1889) 114–118.; *Keresztes Kálmán*: A Rozgonyiak. Turul 40(1926) 19–27.; *Zsoldos Attila*: Köszabad nemzetségek. Mediaevalia Transilvanica 2(1998) 53–54.

másunk arról, hogy pályafutása elején a királyi család valamelyik tagjának kancelláriájában tevékenykedett, s ez az önmagában is beszédes adat még hangsúlyosabbá válik, ha figyelembe vesszük, hogy mindhárom kivétel a század első negyedében élt, ellenben az érseki székre 1224-ben emelkedett I. Tamástól kezdve Esztergom valamennyi érseke rendelkezett kancelláriai múlttal.⁴ A szolgarendűek közül is ismerünk olyan személyt, aki előtt az udvari szolgálat révén nyílt meg a felemelkedés útja: közéjük tartozott – több más mellett – az a zalai várnépbeli, aki István ifjabb király udvarában tárnoki szolgálatot ellátva szerzett olyan érdemeket, amelyeknek királyi szerviensi jogállás lett a jutalma.⁵

Az alábbiakban négy olyan személyt mutatok be, akiknek életútja azt példázza, hogy alkalomadtán a városlakók is kerülhettek olyan helyzetbe, amely megteremtette a lehetőséget arra, hogy a királyi családdal személyes – olykor kifejezetten bizalmas – kapcsolatot építsenek ki.

Az első közülük Soproni István mester. Apja, Fülöp mester 1245-ben tűnik fel mint a Soprontól délre fekvő Küllő (*Curw*)⁶ birtokosa, akinek részint örökölt, részint királyi adományból származó földek voltak itt a kezén.⁷ Az adománybirtokok nem szükségképpen utal Fülöp és a királyi udvar kapcsolatára, az viszont már annál inkább felkeltheti érdeklődésünket, hogy 1257-ben ugyanez a Fülöp IV. Bélától felkérte a soproni vár Harka nevű földjét, s a király a birtokot neki is adományozta azon érdemeiért, melyeket mind az országban, mind követségekbe menvén (*tam in regno nostro quam in legacionibus nostris deferendis*) szerzett.⁸ Valamikor ez idő tájt születhettek Fülöp fiai – köztük István –, mert 1270-ben, amikor V. István megerősítette apja adományát, még gyermekként (*ad[h]uc in etate tenera constituti*) említik őket. Maga Fülöp ekkor már minden bizonnyal halott volt, hiszen a birtokjog megerősítését fiai és azok anyja kérték a királytól.⁹ Fülöp fia István a következő alkalommal 1284-ben kerül elénk: ez évben IV. László király négy oklevelet is kiadott István különböző ügyeiben. Előbb visszaadta neki és fivérének Harka földet, melyet időközben egy helyi birtokos „az igazság elhallgatásával” (*tacita veritate*) kért fel és kapott meg a királytól,¹⁰ majd parancslevelet intézett a soproni ispánhoz, elrendelve, hogy ne háborgassák Istvánt a soproni vár neki adományozott Egered nevű földjének birtoká-

4 Esztergomi érsekek 1001–2003. Szerk. Beke Margit. Bp. 2003. 75–135.

5 1270: „nobis in domo nostra in officio tavarnicorum nostrorum [...] servivisset” – Árpád-kori új okmánytár. (= ÁÚO) I–XII. Közzéteszi: Wenzel Gusztáv. Pest–Bp. 1860–1874., VIII. 306–307.

6 Ma Girm, Ausztria.

7 1245: Sopron szabad királyi város története. (= Sopron város) I/1. Oklevelek 1162-től 1406-ig. Közli: Házi Jenő. Sopron, 1921. 2.

8 1257: Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg. (= UB) I–V. Bearb. von Hans Wagner–Irmtraut Lindeck-Pozza–Leonhard Prickler. Graz–Köln–Wien–Eisenstadt, 1955–1999. (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VII.), I. 260.

9 1270: UB I. 379.

10 1284. febr. 5.: UB II. 179.

ban,¹¹ néhány hónappal később megerősítette saját korábbi döntéseit Harka visszaadásáról és Egered adományozásáról,¹² végezetül pedig egy újabb oklevélben Fülöp fiaira is kiterjesztette azt a kiváltságot, amelyet még IV. Béla adott a különleges pártfogásába vett (*in suam recipiendo proteccionem specialem*) Fülöp mester soproni polgárnak (*magister Philippus civis Supproniensis*), engedélyezve számára, hogy a soproni várban lévő házában élve is birtokolhassa földjeit, oly módon azonban, hogy részt vállal a soproni polgárok terheiből.¹³ Szempontunkból különösen figyelemre méltó, hogy Egered adományozásának indokaként IV. László oklevele részint azokat az érdemeket hozza fel, melyeket István az Albert osztrák és stájer herceghez küldött követség alkalmával (*in legacionibus domino Albrehto duci Austrie et Styrie deferendis*) teljesített, részint pedig azokat a károkat emlegeti, amelyeket István akkor szenvedett el, amikor királyhűségért Henrik fiainak emberei fogságba ejtették (*considerantesque dampna ipsius, que in captivacione hominum filiorum Herrici pro fidelitate nobis inpendenda sustinuit*).¹⁴ Az itt említett Henrik-fiak minden kétséget kizáróan az akkor már tíz éve halott Héder nembéli „Kőszegi” Henrik fiaival azonosak, akik ellen – nem először és nem utoljára – éppen 1283–1284 fordulóján vezetett IV. László hadat: történetesen az említett négy oklevél közül az elsőt is a Henrik-fiak egyik várát, Borostyánt ostromló királyi sereg táborában állították ki.¹⁵ Mivel tudjuk, hogy ehhez a hadjárathoz IV. László Albert osztrák hercegtől is segítséget kért,¹⁶ valószínűnek tűnik, hogy István mester követségjárása ehhez az epizódhoz kapcsolható, s talán a hercegtől visszatérőben esett a Henrik-fiak embereinek fogságába.

Az életveszélyes kaland a jelek szerint nem vette el Soproni István kedvét attól, hogy hasonló megbízatások teljesítésével szolgálja a trónon egymást váltó magyar királyokat. Mind III. András, mind I. Károly oklevelei említést tesznek arról, hogy István mester diplomáciai missziókban vett részt,¹⁷ az egyik ezek közül azt is elárulja, hogy a cseh királyhoz és Ausztria hercegéhez menvén saját pénzből fedezte költségeit, amiért is I. Károly ígéretet tett neki arra, hogy – amint arra lehetősége lesz – kiadásait meg fogja téríteni, az illő jutalomról sem feledkezvén meg.¹⁸ 1312 után már nincs adatunk követi szereplésére, meglehet, életkora miatt nem vállalkozott már efféle küldetésekre. Udvari kapcsolatait ettől kezdve városa javára kamatoztatta, s rendre ott találjuk a soproniak küldött-

11 1284. máj. 23.: UB II. 183.

12 1284. okt. 3.: UB II. 185.

13 1284. okt. 3.: IV. Béla „concessisset [...], ut idem Philippus in domo sua in castro Supproniensi existente permanens possessiones suas exterius existentes tenere possit pacifice et habere ita, quod in libertate hospitum de Suppronio servitium exhibere teneretur” – UB II. 185–186.

14 1284: UB II. 183.

15 1284: UB II. 179.

16 *Pauler Gyula*: A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. I–II. Bp. 1899., II. 383.

17 1291: UB II. 257.; 1311: Hazai okmánytár. (= HO) I–VIII. Kiadják: Nagy Imre–Paur Iván–Ráth Károly–Véghely Dezső. Győr–Bp. 1865–1891., II. 27.

18 1312: Sopron város I. 24–25.

ségében, ha a település valamely jogának megerősítését kellett kijárni,¹⁹ de a város perbeli képviselőjeként is felbukkan.²⁰ Utoljára 1327-ben kerül elénk,²¹ 1335-ben már „néhai”-ként (*quondam*) említik.²²

Előttünk áll tehát egy Sopron környéki birtokos – István apja, Fülöp –, aki beköltözve a településre soproni polgárrá és háztulajdonossá vált. „Vidéki” birtokait is megtartotta ugyanakkor, sőt, fia, István Egered megszerzése révén tovább növelte a családi vagyont. Az apa, Fülöp, valamikor 1257 előtt egy vagy több alkalommal diplomáciai küldetést teljesített, ami – lévén bizalmi feladatról szó – szerfelett valószínűvé teszi, hogy valami módon személyes kapcsolatba került uralkodójával, IV. Bélával, azt azonban, hogy mi módon, forrásaink homályban hagyják. Ebből a szempontból egyszerűbb a helyzet fia, István esetében, hiszen róla okkal feltételezhető, hogy apja révén került a királyi udvar látóterébe. Az a tény, hogy három egymást követő magyar király oklevelei is emlegetik István követi szolgálatait, nem sok kétséget hagy afelől, hogy rendszeresen teljesített efféle megbízatásokat. Soproni lakhelye miatt az sem kelthet különösebb meglepetést, hogy diplomataként Ausztriában, illetve Csehországban járt: azt azonban – erre vonatkozó források híján – csak találgathatjuk, hogy a földrajzi közelség miatt némi joggal feltételezhető nyelv- és helyismeret tette alkalmassá a diplomáciai szolgálatra ezekben az országokban, vagy soproni polgárként valamiféle – például kereskedelmi – kapcsolatok is fűzték e területekhez. Nincsenek pontos ismereteink arról sem, hogy voltaképpen milyen természetűek voltak azok a diplomáciai szolgálatok, amelyeket Soproni István teljesített: az Árpádok követeinek vizsgálata arra enged következtetni, hogy a hozzá hasonló társadalmi státusú személyek inkább a követség tolmácsai, útikalauzai, esetleg tanácsadói lehetnek, míg a voltaképpeni követek a bárók, egyháziak esetében pedig a prépostok és püspökök közül kerültek ki.²³ Egy olyan rendszeresen foglalkoztatott „diplomata” esetében azonban, mint amilyennek Soproni Istvánt is mutatják forrásaink, feltételezhető talán, hogy egy-egy diplomáciai levél vagy üzenet kézbesítőjeként olykor önállóan is eljárhatott. Az évtizedeken át teljesített diplomáciai szolgálat ugyanakkor minden jel szerint megerősítette az Istvánt a királyi udvarhoz fűző kapcsolatokat is. Láthattuk, már IV. Béla különös pártfogásába (*in suam [...] proteccionem specialem*) vette István apját, Fülöpöt,²⁴ magának Istvánnak a személyére utalóan pedig I. Károly oklevelei emlegetik rendszeresen

19 1327: HO II. 44–45.; Sopron város I. 52–53., 54.

20 1324: Sopron vármegye története. Oklevéltár. I–II. Szerk. Nagy Imre. Sopron, 1889–1891., I. 97–98.

21 1327: Sopron város I. 54.

22 1335: Sopron város I. 65. – Soproni Istvánra és családjára ld. még *Házi Jenő*: A városi kancellária kialakulása Sopronban. Soproni Szemle 10(1956) 205–207.

23 *Dr. Attila Zsoldos*: Izaslanici Arpadovića. In: Hrvatska srednjovjekovna diplomacija. Ured. dr. Mladen Andrić–dr. Mirko Valentić. Zagreb, 1999. (Zbornik Diplomatske akademije 2.) 86.; *Úő*: Az Árpádok követei. In: „Magyaroknak eleiről”. Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére. Szerk. Piti Ferenc–Szabados György. Szeged, 2000. 710–711.

24 1284: UB II. 185.

ezt a körülményt.²⁵ Az érem másik oldalát azok az oklevelek teszik láthatóvá, amelyekben III. András és I. Károly a maga *serviensének*, illetve *servitorának* nevezi Soproni Istvánt.²⁶ A körülmények ismeretében azt bátran valószínűtlennek ítéelhetjük, hogy az említett oklevelek ezen szavai a 13. századi szabad kisbirtokosok jogállását jelölő „királyi szerviens” (*serviens regalis* vagy *regis*) terminusnak megfeleltethető értelemben állnának; a 13. század utolsó évtizedétől kezdődően mind ritkábban alkalmazott kifejezés az 1320-as években már egyébként is némiképp korszerűtlen lenne. Sokkal inkább arról lehet szó, hogy Soproni Istvánt afféle kötelék fűzte a – személyében változó – uralkodóhoz, mint a familiaritás intézményében a *servienst* a maga *dominusához*.

Számos hasonló vonást fedezhetünk fel második példánk, Perchynus ispán életútjában, jóllehet néhány szembeszökő különbség is megfigyelhető. Ez utóbbiak közül első helyen érdemel említést, hogy – ellentétben a minden bizonnyal magyar Soproni Istvánnal – Perchynus, amint az neve alapján is sejthető, alighanem itáliai, közelebbről pedig velencei származású volt. Egy IV. Béla nevében kiállított és 1260-ra datált oklevél szerint egyebek mellett azzal szerzett érdemeiket a király előtt, hogy értékes árukat szállított Velencéből a magyar királyi udvarba,²⁷ s bár az oklevél 14. századi hamisítvány, mégis – mivel minden jel szerint éppen Perchynus leszármazottai voltak a hamisítók²⁸ – ez az adata feltételezhetően a családi hagyományból származik, s ezért hitelt érdemel, annál is inkább, mert 1259-ben egy kifogástalan oklevélben valóban kereskedőként (*mercator*) említi Perchynust. Tevékenysége ekkor és később is Zágrárhoz, illetve Szlavóniához kötődik, ami nagyon is beleillik egy magyarországi érdekeltségekkel rendelkező velencei kereskedőről rajzolható képbe.²⁹ Az 1259. évi okmány egyébiránt IV. Béla ítéletét foglalja írásba, mely a Perchynus és a Gréc-hegyi (zágrábi) polgárok között folyó pert döntötte el. Történt ugyanis, hogy Perchynus – talán vásárlás révén – szert tett egy kisebb Gréc-hegyi birtokra, ám a Gréc-hegyiek, arra hivatkozva, hogy a föld a privilégiumuk által nekik adott terület³⁰ határain belül fekszik, nem engedték át neki a birtokot, s érvelésüknek IV. Béla is helyt

25 1318: HO II. 32.; 1325: HO II. 37.; 1326: HO II. 42.

26 1291: UB II. 257.; 1318: HO II. 33.; 1325: HO II. 37.; 1326: HO II. 42.

27 1260: CDCr V. 185.

28 Az oklevél hamis voltára ld. *Karácsonyi János*: A hamis, hibáskeltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. [A Történelmi Tár 1908. évi számában megjelent „Pótlások...”-kal kiegészítve]. Szerk., az előszót írta: Koszta László. Szeged, 1988. (Aetas könyvek 1.) 24–25., 114. sz., vö. még: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. (= RA) I–II. Szerk. Szentpétery Imre-Borsa Iván. Bp. 1923–1987. 1251. sz. – Az oklevél szerint IV. Béla egy birtokot adományozott Perchynusnak, hamis volta miatt bizonyosra vehető, hogy az a zágrábi káptalan nevében kiállított oklevél, mely ugyanezen birtok „comiti Perclino capitaneo Gracensi” számára történő iktatásáról tesz jelentést már 1256-ban (!), szintén hamis, vö. RA 1085. sz.

29 Vö. *Teke Zsuzsa*: Velencei–magyar kereskedelmi kapcsolatok a XIII–XIV. században. Bp. 1979. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 86.) 12–26.

30 Vö. 1242: CDCr IV. 174–175.

adott.³¹ Bizonyos tehát, hogy ekkor még Perchynus nem tartozott a helyi *hospes*-közösségbe, azaz nem rendelkezett polgárjoggal. A kudarc ellenére Perchynus megtelepedett Zágrábban, s 1266-ban már Gréc-hegyi podestaként (*potestas*) – a település király által kinevezett előjárójaként – járt el Rátót nembéli Roland szlavón bán képviselőjében egy ügyben.³² Valószínűleg már ekkor,³³ de legkésőbb 1270-re a polgárjogot is megszerezte, mert ebben az évben IV. Béla, amikor birtokot adományoz neki részletesebben meg nem jelölt érdemeire hivatkozva, Gréc-hegyi polgárnak (*civis Grecensis*) nevezi.³⁴ Az adományt még abban az évben megerősítette IV. Béla utóda, V. István, majd nem sokkal az ő halála után özvegye, Erzsébet királyné is.³⁵ Talán az V. István-féle megerősítéshez kapcsolódik az a jelentés, melyben Lőrinc rojcsai ispán Perchynus beiktatását bizonyítva zágrábi kamaraispánnak (*comes camere Zagradiensis*) nevezte őt,³⁶ s mivel ugyanezen tisztség viselőjének mondja Erzsébet özvegy királyné említett oklevele is,³⁷ szerfelett valószínű, hogy Perchynus V. István rövid uralkodása idején állt a zágrábi kamaraispánság élén, akkor tehát, amikor Gutkeled nembéli Joachim volt Szlavónia bánja. Joachimmal Perchynus szorosabb kapcsolatban állhatott, mert amikor az 1270-es évek második felében a bán a Vodicsaiak ellenében háborúskodott – mely harcokban végül maga is elesett –, a Vodicsaiak Perchynusnak is komoly károkat okoztak.³⁸ A hasonló esetek jól ismert forгатókönyve alapján elsősorban birtokok feldúlásáról lehet szó, ami annál is inkább valószínű, mert addigra Perchynus számos birtokot szerzett Szlavóniában hol zálogjogon, hol vásárlás révén,³⁹ de tudomásunk van arról is, hogy 1275-ben – amikor ismét Gréc-hegyi podestaként említik – fivérével, Antallal együtt a johannitáktól vett bérbe *iure feudi* bizonyos földeket.⁴⁰

Perchynus különböző tisztségei⁴¹ arra vallanak, hogy a királyi udvarban személye nem volt ismeretlen. Ez utóbbi kapcsolatról közelebbi ismereteink azonban csak az 1270-es évekből vannak. 1275-ben IV. László egy oklevele megemlékezik arról, hogy Perchynus részint fogságot szenvedett el, részint pedig tetemes

31 1259: CDCr V. 140–141.

32 1266: CDCr V. 378.

33 Vö. az 55. sz. jegyzethez fűzött megjegyzéssel.

34 1270: CDCr V. 535–537.

35 1270: CDCr V. 572–573.; 1272: CDCr VI. 6.

36 1270: CDCr V. 574. – A jelentés nem keletkezhetett a IV. Béla-féle adományozás idején, mert Béla oklevele a zágrábi káptalan oklevele alapján írta le a birtok határait (1270: CDCr V. 535.), Lőrinc ispán jelentése ellenben a csázmái káptalan közreműködését említi a beiktatás során (1270: CDCr V. 574.).

37 1272: CDCr VI. 6.

38 1278: CDCr VI. 242.

39 1271: CDCr V. 594., 599–601.; 1272: CDCr V. 619., VI. 10.; 1273: CDCr VI. 61.; 1274: CDCr VI. 98.; 1277: CDCr VI. 203–204.

40 1275: CDCr VI. 137–139.

41 A már említett kamaraispánság és podestáság mellett 1277-ben „comes trium camporum”-ként is említik (CDCr VI. 204.), azaz a középkori Horvátország három Bosznia határán fekvő hegyvidéki zsupánságának az élén is állt egy ideig.

költségekbe verte magát az ő szolgálatában.⁴² A fogság körülményeiről semmit sem tudunk; IV. László gyermekkirályságának zűrzavaros éveit túlságosan is bővelkednek olyan eseményekben, amelyekhez ez az epizód kapcsolható lenne. Az említett „költségek” értelmezése jóval egyszerűbb: Perchynus alighanem egyike volt a királyi udvar hitelezőinek. Ezen érdek viszonzásaképpen IV. László nemcsak megerősítette Perchynust egy V. István által adott föld birtokában, de nemessé is nyilvánította,⁴³ engedélyezvén, hogy a földet a drávántúli nemesek (*nobiles in partibus ultradravanis constituti*) módjára birtokolja.⁴⁴

A halál is királyi szolgálat közben érte Perchynust. Valamikor 1278 második vagy 1279 első felében IV. László apósághoz, Károly szicíliai királyhoz küldte követségbe, s Itáliából visszatérőben útonálló kezébe került, akik megölték. Fiúörökösök nem maradtak utána, így birtokai IV. László döntése értelmében részint fivére, Antal, részint unokafivére,⁴⁵ Mercurinus kezére kerültek.⁴⁶ Utóbb azonban, talán Antal utód nélküli halálát követően, IV. László Perchynus minden birtokát az akkor kamaraispánnak mondott Mercurinusnak adta, akinek érdemei között különféle értékes áruk Velencéből való szállítását (*deferendis rebus seu mercibus pretiosis de Venetiis*) és bizonyos „kiadásokat” (*expensis*), azaz a hitelezést említi meg.⁴⁷ Nem érdektelen talán végezetül megjegyezni, hogy Mercurinus kamaraispán nemcsak Zágrábban,⁴⁸ hanem Budán is polgárjogot szerzett,⁴⁹ fia, András pedig atyafiságba került a tekintélyes budai rektorral, Henc fia Jánossal, akinek simontornyai várnagya volt.⁵⁰

Mindezen adatok egy olyan itáliai kereskedő alakját rajzolják elénk, aki Zágrábban megtelepedvén egyfelől beilleszkedett a részben *Latinusokból* álló

42 1275: „multiplices fidelitates et servicia [...] comitis Percini, que nobis cum persone sue captivacione et suorum et rerum suarum expensione non modica in diversis regni nostri negociis exhibuit” – CDCr VI. 122.

43 1275: „cum et ipsum comitem Percinum inter primos et potiores regni nostri nobiles reputemus” – írja erről a király oklevele (i. h.).

44 1275: CDCr VI. 122–123.

45 Mercurinust Perchynus „avunculus”-ának mondják (1279: CDCr VI. 330.), mivel azonban az teljesen valószínűtlen, hogy az 1250-es években már felnőtt Perchynusnak 1292-ben még éljen a nagybátyja – ez évben Mercurinus még élőként szerepel (CDCr VII. 103.) –, ezért nyilvánvaló, hogy a szó ez esetben inkább ’unokafivér’ jelentésben (vö. avunculus. In: *Lexicon latinitatis medii aevi Hungariae*. I/3. Ad edendum praeparavit Iván Boronkai. Bp. 1989. 315.) értelmezhető.

46 1279: CDCr VI. 329–330.

47 1287: RA II/2–3. 383–384.

48 1292: CDCr VII. 103.

49 1288: Budapest történetének okleveles emlékei. I. (1148–1301) (= BTOE I.) Csánky Dezső gyűjtését kieg. és sajtó alá rend. Gárdonyi Albert. Bp. 1936. 243.

50 1330: CDCr IX. 529–530. – A Hencfi-rokonságra ld. *Kubinyi András*: A budai német patriciátus társadalmi helyzete családi összeköttetéscének tükrében a XIII. századtól a XV. század második feléig. *Lévléltári Közlemények* 42(1971) 225–228. és *Uő*: Budapest története a későbbi középkorban Buda elestéig (1541-ig). In: *Budapest története a későbbi középkorban és a török hódoltság idején*. Szerk. Gerevich László–Kosáry Domokos. Bp. 1973. (Budapest története II.) 61–63.

helyi *hospes*közösségbe,⁵¹ másfelől pedig birtokvásárlásai és tisztségei révén a Szlavónia sorsát az idő szerint meghatározó hatalmasokkal is kapcsolatba került. A királyi udvarhoz jóval több szálból álló kötelék fűzte, mint Soproni Istvánt, hiszen nemcsak követként szolgált, de árut is szállított, hitelezett, továbbá kisebb királyi tisztségeket viselt. Ennek ellenére a kapcsolat felszínesebbnek tűnik: őt, ellentétben Soproni Istvánnal, soha nem nevezték egyfajta bensőséges viszony jeleként a király *serviensének*. Perchynus kapcsolata a magyar királyi udvarral sokkal inkább üzleti jellegűnek látszik. Ennek okait illetően legfeljebb találgatásokba bocsátkozhatnánk, ám ez, mint a hasonló esetekben általában, nem sok eredménnyel kecsegtet.⁵²

Pedig, amint az következő példánk, az esztergomi Archinus története alapján megítélhető, egy idegen származású városlakó is kerülhetett kifejezetten bizalmas kapcsolatba a magyar királyi családdal. Archinus 1249-ben tűnik fel forrásainkban, s mindjárt vizsgálatunkhoz szervesen illeszkedő összefüggésben. Ebben az évben ugyanis IV. Béla egyik oklevele előadja, hogy kamaraispánja, Archinus, aki születésére nézve velencei, de most Esztergom polgára (*vir providus Archinus, comes camere nostre, nacione Venetus nunc civis Strigoniensis*), arra kérte Mária királynét, hogy legyen fia keresztanyja. A királyné eleget tett a felkérésnek, s illendő, de nem túl fantáziadús módon a Béla nevet adta a gyermeknek. Ez az esemény adott alkalmat IV. Bélának arra, hogy Archinusnak és fiának adományozza az Esztergom mellett fekvő Nyír nevű földet.⁵³ Az oklevélben található adatmennyiség nem mondható éppen bőségesnek, ám bizonyos következtetések megkockáztathatóak. Az a körülmény, hogy Archinus velencei származásának megemlítése mellett a „most esztergomi polgár” megfogalmazás szerepel, megengedi annak feltételezését, hogy Archinus nem túlságosan régen érkezhett Velencéből a Magyar Királyságba. Másfelől viszont az, hogy kamaraispánként szolgált IV. Bélát, s főként az, hogy elég bizalmasnak ítélte a királyi párral ápolt kapcsolatát ahhoz, hogy kérésével egyáltalán előálljon, arra utal: már huzamosabb ideje élhetett Esztergomban, hiszen e kapcsolat kialakításához bizonyára hosszabb idő volt szükséges. Mindezek megfontolása után kézenfekvőnek látszik arra gondolni, hogy Archinus talán a Zára birtoklásáért folytatott magyar–velencei háborút lezáró 1244. évi békekötést⁵⁴ követően nem sokkal te-

51 Zágráb korai történetére ld. *Klaus-Detlev Grothusen: Entstehung und Geschichte Zagrebs bis zum Ausgang des 14. Jahrhunderts. Ein Beitrag zum Städtewesen Südosteuropas im Mittelalter.* Wiesbaden, 1967. (Giessener Abhandlungen zur Agrar- und Wirtschaftsforschung des europäischen Ostens 37.) és *Nada Klaić: Povijest Zagreba. I. Zagreb u srednjem vijeku.* Zagreb, 1982.

52 Perchynus személyére összefoglalóan ld. még: *N. Klaić: i. m. 96–99.*

53 1249: *Monumenta ecclesiae Strigoniensis. (= MES) I–III. Collegit et edidit Ferdinandus Knauz–Ludovicus Crescens Dedek. Strigonii, 1874–1924., IV. Ad edendum praeparaverunt Gabriel Dreska–Geysa Érszegi–Andreas Hegedűs–Tiburcius Neumann–Cornelius Szovák–Stephanus Tringli. Strigonii–Budapestini, 1999., I. 544.*

54 1244: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. (= CD) I–XI. Stud. et op. Georgii Fejér. Budae, 1829–1844., IV/1. 317–318., VII/5. 263–265., ill. ÁÚO II. 155–156.*

lepedhetett meg Esztergomban. Az 1249. évi oklevél ismeretében nyilvánvaló, hogy hamar megkedveltette magát a magyar uralkodóval, ám ennek részletei nem ismertek. Az, hogy a későbbiekben is kapcsolatban állt IV. Bélával, egyedül abból tudható, hogy 1266-ban a király őt nevezte ki a Gréc-hegyi *hospesek* podestájává, ám azok – arra hivatkozva, hogy a királytól kapott kiváltságlevelük értelmében szabadon választhatnak maguk közül podestát vagy bírót (*potestatem seu iudicem*) – tiltakoztak a döntés ellen, s így végül IV. Béla visszavonta a megbízást.⁵⁵ Ezt követően Archinus a tekintélyes esztergomi polgárok megszokott életét élte: telket birtokolt a városban,⁵⁶ melynek tanácsában helyet kapott esküdtként,⁵⁷ s egy időben a bírói tisztet is ellátta.⁵⁸ Egy nem feltétlenül megbízható oklevél említést tesz egy bizonyos Aruchinus ispán *frateréről*, Olasz Péterről (*Petrus Latinus frater comitis Aruchini*), aki talán Archinus fivére vagy unokafivére lehetett, s IV. Béla idősebb fiától, István ifjabb királytól kapott 1264-ben birtokot Sárosban.⁵⁹ Erről a Péterről még 1301-ből is van adatunk.⁶⁰ Megbízhatóbb adatok állnak a rendelkezésünkre Archinus fiáról, az 1249-ben született Béláról, aki esztergomi polgárként szerepel forrásainkban. Felesége egy bizonyos Bonifác nevű fehérvári polgár leánya volt, akitől egy Katalin nevű leánya született. Katalin Umpud fehérvári polgárhoz ment feleségül, s az ő utódaik örökölték meg Béla Esztergom központjában fekvő palotáját (*pallacium [...] comitis Bele in medio civitatis Strigoniensi scitum [!] et constructum*),⁶¹ melyet aztán eladtak Becsei Imre barsi ispánnak és lévai várnagynak.⁶²

Archinus történetének legizgalmasabb pontja kétségkívül az a bizalmas kapcsolat, mely IV. Béla családjához fűzte, sajnos azonban éppen ennek kialakulásáról nem tudunk semmit. Annyit azonban érdemes megjegyezni, hogy nem ő volt az egyetlen idegen *hospes*, akinek gyermekét a királyi család egy tagja tartotta a keresztvíz alá. Egy, a Bács megyei Bulkeszi⁶³ területéről előkerült feliratos téglá szövege szerint III. Béla király egy Adelehard nevű *hospes* fiának keresztapaságát vállalta el, s az eseményt akkor is birtokadomány kísérte, mint Archi-

55 1266: CDCr V. 410. – Ez az adat az előzőekben tárgyalt, s 1266-ban Gréc-hegyi podestáként szereplő Perchynus történetét is érinti: feltehetően az történt, hogy 1266-ra Perchynus már megszerezte a zágrábi polgárjogot, s így őt, a király jelöltjeként, formálisan a Gréc-hegyi hospes-közösség választotta podestává.

56 1265: MES I. 525–526.

57 1269: ÁÚO VIII. 252.; 1282: MES II. 156–157.

58 1272: MES II. 606., 610.

59 1264: CD IV/3. 204.

60 1301: Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae. (= RDES) I–II. Ad edendum prae-paravit Vincent Sedlák. Bratislavae, 1980–1987., I. 44., vö. *Miloš Marek*: Románske obyvatelstvo na Slovensku v stredoveku (Valóni, Francúzi, Taliani, Španieli). Historický Časopis 52(2004) 624.

61 1325: Magyar Országos Levéltár (= MOL), Diplomatikai Levéltár (= DL) 86 972.

62 1327: MOL DL 86 988.

63 Ma Maglic, Szerbia.

nus fiának esetében.⁶⁴ Erről az Adelehardról, aki neve után ítélve talán német lehetett, és a királyhoz fűződő kapcsolatáról, persze, még annyi ismeret sem áll rendelkezésünkre, mint Archinusról.

Utolsó példánk éppen ezen a ponton egészíti ki az elmondottakat. 1278-ban kerül a szemünk elé György mester budai polgár, IV. László Magyarországon Erzsébet néven is emlegetett feleségének, Izabella királynénak a szekérnagya (*magister Georgius maior plaustrorum suorum reginalium, civis Budensis*), aki a királyné udvarában gyermekkora óta tett szolgálatai (*in domo sua reginali a primaevis sue pueritie temporibus fideliter serviendo*) fejében megkapta Izabellától a vizsolyi királynéi ispánság Középnémeti⁶⁵ nevű földjét (*quandam terram seu villam hospitum suorum ad comitatum de Vysl pertinentem Kuzepnemty vocatam*).⁶⁶ Minden valószínűség szerint ez a György szerepel 1289-ben budai esküdtként,⁶⁷ s bizonyosan azonos azzal a György mester budai polgárral (*magister Georgius civis Budensis*), aki 1299-ben Mihály ispánnal és annak fiával, Istvánnal osztozott meg az Abaúj megyei Felnémeti,⁶⁸ Középnémeti és Alnémeti⁶⁹ birtokokon.⁷⁰ Ezen túlmenően György a család birtokügyeivel kapcsolatban kiállított oklevelekben fordul elő,⁷¹ s 1319-ben a jelek szerint már nem élt.⁷²

A szekérnagyi tisztség, amelynek viselőjeként Györgyöt 1278-ban említik, mind a királynéi, mind a királyi udvarból ismert. A királynéi szekérnagyokra vonatkozó adatok arra utalnak, hogy ugyanezen tisztségviselő másik elnevezése a kamaramester (*magister camere*) volt, s rendszerint a királynéi udvarhoz tartozó, de bárói méltóságot nem viselő udvari ifjak (*iuvenes*) egyike került erre a posztra. A szekérnagya vagy kamaramester lehetett a királynéi udvartartás feje, tudniillik az udvar azon részének előljárója, amelynek jellegét és funkcióit mai fogalmaink közül talán a „háztartás” adhatja vissza a leginkább: irányítása alá tartozhatott a királynéi udvar szolgaszemélyzete, de az udvartartás gazdasági ügyeivel kapcsolatban is szerephez jutott.⁷³ Bizonyos tehát, hogy György Izabella királyné udvarának tagja volt. A személyére vonatkozó adatok szerény mennyiségét ellensúlyozza, hogy az ő esetében pontosan tudható, miként került kapcsolatba a királynéi udvarral. György anyja volt ugyanis az a dajka (*nutrix*)⁷⁴ – egy

64 *Hpl.*: Két Árpád-kori fölíratos emlék. *Archaeologiai Értesítő* 10(1890) 131., vö. *Ósműveltség és középkori kultúra*. Szerk. Váczy Péter. Bp. é. n. (Magyar művelődéstörténet I.) 624.

65 Ma Tornyosnémeti, Magyarország.

66 1278: MOL, Diplomatikai Fényképgyűjtemény (= DF) 266 087., vö. még: MOL DL 90 825. 67 1289: BTOE I. 248.

68 Ma Milhost, Szlovákia.

69 Ma Hidasnémeti, Magyarország.

70 1299: *ÁÚO* X. 351–352.

71 1307: MOL DF 266 085.; 1314: MOL DF 266 084.

72 1319: MOL DF 266 081. – Az egri káptalan (saját 1339. évi átírását átíró) 1401. évi átírása alapján készült regesztáját ld. *RDES* II. 516. sz.

73 Vö. *Zsoldos Attila*: A királyné udvara az Árpád-korban. *Századok* 136(2002) 291–293., az udvari ifjakra ld. i. m. 294–298.

74 1319: MOL DF 266 081.

hamis oklevél Menna néven említi⁷⁵ –, aki István ifjabb király és felesége, Erzsébet több gyermekét is szoptatta: egy, csak tartalmi átirásból ismert oklevél Margit hercegnőt és a későbbi IV. Lászlót nevezi meg,⁷⁶ míg a már említett hamis oklevél Máriáról, a későbbi nápolyi királynéről tesz említést. Menna férje a „szász” Mihály ispán, egy bizonyos István fia volt (*comes Michael Saxo filius videlicet Stephani*), s mivel a házaspár a dajka szolgálatai fejében a 13. század elején a királyné német vendégtelepesei által lakott vizsolyi ispánság⁷⁷ települései közé tartozó Felnémetit kapta adományba⁷⁸ – fiuk, György pedig, amint arról már szó esett, szintén a telepesfalvak egyikét, Középnémetit –, indokoltan gyanakodhatunk arra, hogy a dajka is a Vizsoly környéki német *hospesek*⁷⁹ közül származott. István ifjabb király gyakran időzött az Abaúj megyei vizsolyi ispánság szomszédságában, Patakon,⁸⁰ mégpedig a jelek szerint családjával együtt,⁸¹ így aztán ésszerűnek látszik a feltételezés, hogy István és felesége a közeli királynéi uradalom lakói közül választották ki gyermekeik dajkáját. Az a körülmény, hogy Menna a királyi pár több gyermeke mellett is dajkaként szolgált, egyértelműen árulkodik arról, hogy elégedettek voltak vele, s a szoptatás idejének elmúltával is az udvarban maradhatott. Valószínűnek tekinthető ugyanis, hogy Mennáról esik szó a IV. Béla leánya, Margit hercegnő szentté avatásának ügyében felvett jegyzőkönyvben, ahol név nélkül említik IV. László dajkáját (*nutrix domini regis*).⁸² Azt persze nem tudjuk, hogy az ifjabb királyi pár választása miért esett éppen Menna személyére, tény azonban, hogy ez nyitotta meg a királynéi udvar kapuját az asszony családjának tagjai előtt. A szekérnagyit tisztet ellátó György mellett a rokonság más tagjai is feltűnnek a királynék környezetében: Menna egyik leányának férjével, az Abaúj megyei Mérán birtokos Gyula fia Mihállyal Izabella királyné udvari ifjai között találkozunk,⁸³ s ha hihetünk annak a hamis oklevélnek, mely a dajka nevét is fenntartotta, Menna egy másik fia, bizonyos Jakab, idővel pataki plébános lett, ami – mivel a pataki kiváltságolt plébá-

75 1295: ÁÚO X. 180–182. – Az oklevél hamis voltáról ld. *Zsoldos Attila*: Két hamis oklevélről. *Történelmi Szemle* 41(1999) 191–198.

76 1278: MOL DF 266 088. és MOL DL 75 382.

77 Az ispánságra összefoglalóan ld. *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV. Bp. 1987–1998., I. 156–157.; *Kristó Gyula*: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Bp. 1988. 410–411. és *Zsoldos Attila*: Az Árpádok és asszonyaik. A királynéi intézmény az Árpádok korában. Bp. 2005. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 36.) 38–40.

78 1278: MOL DF 266 088. és MOL DL 75 382.

79 Vö. 1220: Az időrendbe szedett váradi tüzesvaspróba-lajstrom. Bp. 1903. 259. sz.

80 1263: CD V/1. 102–103.; 1267: ÁÚO VIII. 216–217. (vö. RA 1874. sz.); 1268: ÁÚO VIII. 202.

81 Erre vall, hogy Erzsébet ifjabb királyné gyermekeivel együtt szintén Patakon esett 1264-ben IV. Béla lányának, Anna hercegnőnek a fogságába, ld. 1271: Zala vármegye története. Oklevéltár. I–II. Szerk. Nagy Imre–Véghely Dezső–Nagy Gyula. Bp. 1886–1890., I. 58. és 1273: CDCr VI. 36.

82 Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis. I–IV. Bp. 1896–1907., I. 299–300.

83 1282: RA II/2–3. 290., vö. még: *Györffy Gy.*: i. m. I. 122–123. és 1324: MOL DF 266 087.

nia (*plebania exemta*) volt,⁸⁴ melynek papja a királyi káplánok közé tartozott⁸⁵ – megint csak a család udvari kapcsolataira utal. György úrnője, Izabella – miként a 13. század többi magyar királynéja is – igen gyakran tartózkodott Budán,⁸⁶ ami érthetővé teszi, hogy a környezetében élő György miért szerzett idővel budai polgárjogot.⁸⁷

Ha mármost mindezek után megkeressük a közös pontokat a négy felvázolt életútban, akkor nagy biztonsággal rámutathatunk azokra a tényezőkre, amelyek szerephez jutottak az Árpád-korban egy városi polgár és a királyi udvar közötti kapcsolat kialakulásában. A soproni István és a zágrábi Perchynus követségjárása, Perchynus és az esztergomi Archinus kamaraispánsága mindenesetre bizvást sorolható ezek közé, annál is inkább, mert, ha a közvetlen hozzátartozókat is figyelembe vesszük, akkor a követek közé István apját, Fülöpöt, a kamaraispánok közé pedig Perchynus unokafivérét, Merculinust is besorolhatjuk. A királyi udvar számára történő, Perchynus és Merculinus történetében felbukkanó hitelezés sem áll önmagában, ha valóban Fülöp fia Istvánnal azonos⁸⁸ az a Soproni István mester (*magister Stephanus de Supronio*), aki az óbudai királyi palota (*palatium regalis de Veteri Buda*) építésének költségeit fedezte III. András halála idején.⁸⁹

Az ismétlődő jelenségeket talán nem elhamarkodott dolog tipikusnak tekinteni. Bátorítja ezt az értelmezést, hogy az ismert Árpád-kori kamaraispánok jelentős része valóban a városi polgárok közül került ki, mint például az eredetileg talán esztergomi Walter,⁹⁰ a radnai Brendlin fia Henc⁹¹ – mindketten budai rektorok is voltak⁹² –, vagy a kassai Herbord fia Hannus.⁹³ Ez persze, bizonyos mértékig magától értetődő, mivel a 13. század középső harmadában megjelenő bérleti rendszer a pénzverés adminisztrációjában azzal a változással járt, hogy a kamaraispánságok élére az azokat bérbevevő üzletemberek kerültek.⁹⁴ A követek között is találkozunk más városi polgárral, elég talán csak Ulrik fia Jakab pozsonyi bírót megemlíteni közülük.⁹⁵ Másfelől azonban az is világos, hogy a

84 Jankovich Miklós: Buda-környék plébániáinak középkori kialakulása és a királyi kápolnák intézménye. Budapest Régiségei 19(1959) 57–94.; Szűcs Jenő: Sárospatak kezdetei és a pataki erdőuradalom. Történelmi Szemle 35(1993) 9–12.

85 Ld. pl. 1298 (?): HO VIII. 453. (keltére ld. RA 4197. sz.).

86 Zsoldos A.: A királyné udvara i. m. 270–275.

87 Mennáról és családjáról összefoglalóan ld. Zsoldos A.: Két hamis oklevélről i. m.

88 Amint azt pl. Házi Jenő vélte, ld. Házi J.: i. m. 206.

89 1301: CD VI/2. 326.

90 1265: MES I. 521.; 1275: BTOE I. 130. (keltére ld. RA 2619. sz.).

91 1279: ÁÚO IX. 555. (keltére ld. RA 2995. sz.), vö. még: Györffy Gy.: i. m. I. 562–564.

92 Györffy György: Pest-Buda kialakulása. Budapest története a honfoglalástól az Árpád-kor végi székvárossá alakulásig. Bp. 1997. 195.

93 1297: ÁÚO V. 169. – A kamaraispánokra ld. még Horváth Tibor Antal–Huszár Lajos: Kamaragrófok a középkorban. Numizmatikai Közöny 54–55(1955–1956) 21–33.

94 Hóman Bálint: Magyar pénztörténet 1000–1325. Bp. 1916. 461–473.

95 1288: ÁÚO IV. 310–312., vö. Surányi Bálint: Pozsonyi bíró dinasztiák a XIII–XIV. században. Levéltári Közlemények 35(1964) 173–174.

kamaraispáni tisztség vagy a követi megbízatás nem kapcsolódott kizárólagosan a városi polgársághoz, hiszen a kamaraispánok között nagy számban találunk zsidókat is,⁹⁶ akik minden bizonnyal városiak voltak ugyan, városi polgárnak mégsem mondhatók, s a követjárások alkalmával szolgálatot ellátó világiak között a városi polgárok mellett előkelő nemesek éppúgy előfordulnak, mint kisbirtokosok, vagy éppen különféle királyi szolgálónépek.⁹⁷ Az sem feledhető, hogy a négy példa aligha elégséges ahhoz, hogy általános érvényű következtetések szilárd alapjául szolgáljon, s ráadásul voltaképpen csupán háromról van szó, hiszen György szekérnagy minden jel szerint *hospes*-eredetű volt bár, ám nem városiak: előbb került be a királynéi udvarba, s csak utóbb lett városi polgár. Jobb lenne a helyzet, ha adatainkat csupán be kellene illeszteni egyfelől a 13. századi városi polgárokra, másfelől pedig az Árpád-kori királyi udvarra vonatkozó ismereteink rendszerébe, ettől azonban, ide vágó rendszeres kutatások híján, még messze vagyunk. A városi polgárságot illetően értékes tanulmányok állnak ugyan a rendelkezésünkre, de a teljes anyag feltárása után majdan megrajzolható egységes képnek ma még legfeljebb a körvonalai látszanak, miközben – nem számítva a kancellária intézményét – jóval többet tudunk a királynéi udvarról, mint a minden tekintetben összehasonlíthatatlanul nagyobb jelentőségű királyiról. Ezen a két téren lenne szükség komoly előrelépésre ahhoz, hogy az előzőekben felsorakoztatott adatokat tényleges súlyuknak megfelelő módon értékelhessük.

ATTILA ZSOLDOS

URBAN BURGHERS IN THE SERVICE OF THE ROYAL FAMILY

Coming into contact with the ruling family or with one of its members while in the service of the royal court was an opportunity available to only a few individuals in Hungary under the House of Árpád. The paper presents four individuals whose life paths show how urban burghers sometimes found themselves in a position to form personal relationships – occasionally even relationships of trust – with members of the royal family.

Master Stephen († before 1335), son of Philip of Sopron, undertook diplomatic tasks in the service of three consecutive Hungarian kings (Ladislaus IV, Andrew III, and Charles I), as his father had done so also during the reign of Béla IV. The closeness of relations with the royal court is shown by the fact that both he (by Charles I) and his father (by Béla IV) “were taken up”, while Andrew III and Charles I call Stephen *serviens* and *servitor*. Thus his ties to the ruler – whose person changed over time – were something like the relationship of the *serviens* to his *dominus* within the institution of the *familiaritas*.

96 Vö. *Weisz Boglárka*: Zsidó kamaraispánok az Árpád-korban. In: Tanulmányok a középkori magyar történelemből. Az I. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 1999. július 2.) előadásai.

Szerk. Homonnai Sarolta–Piti Ferenc–Tóth Ildikó. Szeged, 1999. 151–161.

97 *Zsoldos A.*: Az Árpádok követői i. m.

A greater number of ties connected the Venetian merchant Perchynus († 1279), who settled in Zagreb, with the royal court: he was not just an envoy but also supplied goods, credit and held several minor royal posts. Nevertheless, the relationship appears to have been rather superficial. In contrast with Stephen of Sopron, Perchynus was never called the *serviens* of the king – which might have indicated some degree of intimacy. Perchynus's relationship with the Hungarian royal court seems to have been more business-like.

Another man of Venetian extraction was Archinus (1249–1282), Esztergom burgher and chamber count (*comes camerae*), whose son was held under the baptismal waters by Queen Mary, wife of Béla IV. The most exciting aspect in his life was arguably the relationship of trust he enjoyed with the family of Béla IV. Sadly, we know nothing about how the relationship began. However, in the case of the Buda burgher George (1278–1314), who ran the household of Queen Isabelle (wife of Ladislaus IV), we do know that he and several relatives came into contact with the royal court after his mother, a certain Lady Menna, nursed various of the children of Stephen V and Queen Elizabeth.

The common features of the four life paths serve to indicate factors that led to the development of relationships between urban burghers and the royal house in the Árpadian era. Even so, many of the factors are specific to the individuals involved and are not linked with being an urban burgher. Moreover, it would be foolish to generalise on the basis of just four examples.